

שימוש הוגן ביצירות לצרכי הוראה ומחקר

רקע

במסגרת הפעילות האקדמית ולאור ההתפתחות הטכנולוגית, המכללה מסייעת לסטודנטים ע"י הנגשה של חומרים לצורכי לימוד. לרוב, חומרי לימוד אלו, הן יצירות המוגנות בזכויות יוצרים בהתאם לחוק זכויות יוצרים, התשס"ח-2007 (להלן: "החוק").

סעיף 19 לחוק מאפשר לעשות שימוש ביצירות מוגנות למטרות כגון לימוד עצמי, מחקר, ביקורת, סקירה, דיווח עיתונאי, הבאת מובאות, הוראה ובחינה על ידי מוסד חינוך בכפוף לכך שמדובר ב"שימוש הוגן".

"שימוש הוגן" הוא עקרון משפטי המאפשר לאזן בין הצורך להגן על זכויות היוצרים מצד אחד לבין זכות המשתמשים מצד השני. אולם הגדרת המונח "שימוש הוגן" אינה ברורה וחד משמעית והחוק מספק מסגרת בלבד לבחינת הנסיבות בהן שימוש ייחשב הוגן.

בנסיבות אלו, מוסדות השכלה גבוהה באמצעות "פורום השכלה נגישה" (ראו הפניה מטה) גיבשו מסמך עקרונות פעולה, אשר נועד לסייע להגיע להכרעה במקרים קונקרטיים: האם שימוש כלשהו הינו הוגן ועל כן מותר עפ"י החוק.

לאור זאת ולצורך שמירה על זכויות יוצרים תוך יישום החוק, המכללה מאמצת את מסמך "עקרונות הפורום להשכלה גבוהה" כפי שיפורט להלן;

*** יובהר כי נוהל זה מתייחס לכתבי עת וכן לספרים אשר מוגנים בזכויות יוצרים ויוצאים לאור במהדורה מודפסת בלבד ואינם מתפרסמים בפורמט אלקטרוני.

לאור האמור לעיל, נוהל זה אינו עוסק בספרים וכתבי עת אלקטרוניים אשר לגביהם רוכשת המכללה רישיונות שימוש. בהתאם לכך, באשר לספרים וכתבי עת אלו, אין צורך בפעולות הנגשה מיוחדות ויש להפנות את הסטודנטים (לרבות הפניה בדרך של קישורית) לפריט הדרוש.

מטרה

מטרת הנוהל הינה להנחות חברי סגל אקדמי וחברי סגל מנהלי כיצד עליהם לפעול לצורך הנגשה של חומרי לימוד לסטודנטים תוך שמירה על זכויות יוצרים.

תחולה ותפוצה

1. היקף - החל משלב בדיקת החומרים אשר יונגשו לסטודנטים ועד לתום שלב העלאת חומרי הלימוד במהלך שנת הלימודים.

מהדורה: 01/2015-1
עמוד 1 מתוך 4
עדכון דף: 01/2015-0

שם הנוהל:	שימוש הוגן ביצירות לצרכי הוראה ומחקר
מספר הנוהל:	1500006
אחראי עדכון:	רכזת חוזים

2. **תחולה** - הנוהל חל על כל הסגל האקדמי והסגל המנהלי של המכללה.
3. **הפצה** - נוהל זה מפורסם באתר האינטרנט המכללתי.

הגדרת מושגים

1. **מערכת לימוד מתוקשבת** - מערכת כדוגמת MOODLE אשר במסגרתה הסגל האקדמי מעלה חומרי קריאה, מטלות וכיו"ב.
2. **שמורים אלקטרוניים** - חומרי לימוד הנסרקים ונשמרים במערכות המחשב של המכללה במטרה לאפשר את הגישה אליהם לצורכי לימוד ומחקר של הסטודנטים.
3. **מקראות** - אוסף של חומרי קריאה בקורס מסוים, המודפס ונכרך על ידי המכללה עבור תלמידי אותו קורס. בקורס שבו היקף החומר מחייב שני כרכים או יותר, ייחשבו כרכים אלו כמקראה אחת.
4. **יצירה חדשה** - כל יצירה מקורית לרבות יצירה ספרותית, יצירה אמנותית, יצירה דרמטית או יצירה דרמטית או יצירה מוסיקלית המקובעת בצורה כלשהי.

סימוכין ותיעוד

1. חוק זכויות יוצרים התשס"ח - 2007
2. מסמך פורום השכלה נגישה: עקרונות פעולה לשימוש ביצירות לצרכי הוראה ומחקר- הפורום הוקם ביוזמתן של פרופ' ניבה אלקין-קורן, הפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה, וד"ר אורית פישמן-אפורי, בית הספר למשפטים, המסלול האקדמי המכללה למנהל. ת.א 3524/09 **בית שוקן להוצאת ספרים בע"מ נ' האוניברסיטה העברית בירושלים**

השיטה

1. **שמורים אלקטרוניים**
הנגשת חומרי לימוד באמצעות שמורים אלקטרוניים מותרת, כאשר היא נחוצה לצורך הוראת קורס ספציפי ונעשית בהיקף ובמידה הדרושים לצורכי הוראה של אותו הקורס - בהתאם לכך הנגשת חומרי הלימוד תהא מוגבלת לסטודנטים של הקורס, בכפוף להקשת מספר זיהוי וסיסמה, ולצוות המנהלי והצוות האקדמי הרלוונטי של המכללה בלבד ורק למשך תקופת הלימודים והבחינות.
בטרם הכנסת חומרי לימוד למערכת המתוקשבת, הצוות האקדמי:
א. יקרא נוהל זה.
ב. יתחייב כי חומרי הלימוד אשר יועלו למערכת הלימוד המתוקשבת הינם לצורכי הוראה של הקורס.

מהדורה: 01/2015-1
עמוד 2 מתוך 4
עדכון דף: 01/2015-0

שם הנוהל:	שימוש הוגן ביצירות לצרכי הוראה ומחקר
מספר הנוהל:	1500006
אחראי עדכון:	רכזת חוזים

- ג. בדק ומצא כי יש בספריה לפחות עותק אחד של הספר ממנו נלקחו חומרי הלימוד.
ד. בדק כי היקף השימוש ההוגן הינו כדלקמן:

1) **שימוש בספר** (למעט ספר שירים) - היקף השימוש ההוגן הוא עד 20% ממספר העמודים בספר (חישוב היקף השימוש הוא נפרד לכל קורס) לצורך רשימת השמורים האלקטרוניים של קורס אחד. חישוב היקף השימוש ההוגן יבוצע לפי מספר העמודים הכולל מהכריכה הקדמית ועד לאחורית, כולל תוכן עניינים ומפתחות, ככל שיש כאלה. במקרה של סדרת ספרים המורכבת ממספר כרכים, כל כרך נחשב כספר נפרד.

2) **שימוש במאמר מכתב עת או מספר שהוא אוסף מאמרים** - היקף השימוש ההוגן הוא מאמר בודד בשלמותו לגבי כל קורס. אם במסגרת קורס אחד יהיה צורך ביותר ממאמר אחד מתוך ספר שהוא אוסף מאמרים, אזי היקף השימוש ההוגן הוא עד 20% ממספר העמודים הכולל בספר המאמרים.

3) **שימוש ביצירה שאיננה ניתנת לחלוקה בשלמותה (פריטים שאינם חלק מספר ושאינם מאמר)** - כגון תמונה, צילום, טבלה, תרשים, שיר וכיו"ב. שימוש ביצירה זו יהיה, בדרך כלל, שימוש הוגן מאחר ואין ערך ממשי בהצגת חלק מהיצירה.

ה. יינתן קרדיט ליוצר לכל הפחות על העמוד הראשון של כל פריט.

ו. חומרי הלימוד ייסרקו ויוצגו באתר הקורס הספציפי בפורמט PDF.

2. מקראות

ככלל יש להעדיף הנגשת חומרי לימוד בדרך של "שמורים אלקטרוניים", ולכן כל חבר סגל אקדמי מתבקש לשקול האם הפקת מקראה הינה בגדר הכרח לצורכי הוראה.

א. כשחבר סגל אקדמי יחליט כי יש צורך בהפקת מקראה אזי עליו לפעול לפי השלבים להלן:

1) הקפדה על היקף השימוש ההוגן כמפורט בסעיף 1.ג. ובסעיף ד. לעיל.

2) פניה לדיקן המחלקה המתאימה לצורך קבלת אישור עקרוני והמלצה – הדיקן יבדוק את הנחיצות של המקראה לקידום הצרכים האקדמיים והלימודיים של המכללה בטרם ימליץ על הפקת המקראה. לצורך כך הדיקן יתחשב בקיום חוברות וספרים בתחום שבו עוסקת המקראה וכיו"ב.

3) פנייה לוועדת הוצאה לאור לצורך קבלת אישור להפקת המקראה.

4) מקראות יודפסו ויימכרו על פי דרישה בלבד. אין להחזיק מלאי כלשהו של עותקים.

5) חומר הלימוד עבור "מקראות" לא יישמר כקובץ דיגיטלי.

ב. המקראות יימכרו לסטודנטים של הקורס בלבד ועל חשבונם, במחיר שלא יעלה על עלות הכנת המקראה (כולל תקורות). בנוסף, ובמידת הצורך, יימסרו עותקים של מקראות לסגל האקדמי וכן לסגל המנהלי הרלוונטי במכללה בלבד.

3. ספר חדש בהוצאת המכללה

הוצאה לאור של ספר חדש תהיה כפופה לנוהל "הוצאה לאור של ספר חדש" תוך הקפדה על כללי השימוש ההוגן כפי שבאים לידי ביטוי בסעיף 1.ד.

4. ככל שמתעורר צורך בשימוש ביצירות מוגנות בהיקף החורג מהפורמט לעיל או בכל מקרה של ספק לגבי היקף השימוש ההוגן ויישום הוראות נוהל זה, יש לפנות למנהל הספרייה, אשר יעביר את הנושא לבחינה משפטית.

מהדורה: 01/2015-1
עמוד 3 מתוך 4
עדכון דף: 01/2015-0

שם הנוהל:	שימוש הוגן ביצירות לצרכי הוראה ומחקר
מספר הנוהל:	1500006
אחראי עדכון:	רכזת חוזים

בקרה

מנהל הספרייה יערוך בדיקה אקראית מעת לעת אחר חומרי לימוד שהועלו לאתר התיקשוב.

נספחים

אין

מהדורה: 01/2015-1
עמוד 4 מתוך 4
עדכון דף: 01/2015-0

שם הנוהל:	שימוש הוגן ביצירות לצרכי הוראה ומחקר
מספר הנוהל:	1500006
אחראי עדכון:	רכזת חוזים